

Høringsinnspill til Lov om barn og foreldre (barnelova)

Ny barnelov må ivareta flere viktige hensyn. I tillegg til barnets beste, er tre spørsmål særlig viktige for Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO):

- Hensynet til likestilt foreldreskap
- Et regelverk som forebygger og forhindrer at kvinner (og i noen tilfeller menn) utsettes for vold fra tidligere partner
- Likebehandling av likekjønnede og ulikekjønnede par

Slik vi ser det, må de to første spørsmålene ses i sammenheng.

Utgangspunkt: Likestilt foreldreskap

Ombudet støtter videreføringen av felles foreldreansvar, og i utgangspunktet også regjeringens forslag om å innføre daglig myndighet ved samlivsbrudd. Dette vil også bidra til å sikre mer likestilte foreldreskap.

Vi støtter også forslaget til ny § 7-1 om å fjerne kravet om «særlige grunner» for at retten skal kunne fastsette delt bosted.

Voldspotensialet må i større grad adresseres

Ombudet er bekymret over at en relativt stor andel av sakene om barnefordeling for retten er høykonfliktsaker, og mange involverer vold og overgrep. Dette er et betydelig samfunnsproblem. NKVTS' siste omfangsundersøkelse viser at 10 prosent av alle kvinner utsettes for alvorlig/grov fysisk vold. Regelverket må derfor utformes med mål for øyet å redusere risikoen for konflikt og vold i nære relasjoner.

Vi er særlig bekymret for om forslaget om felles daglig myndighet kan være mer konflikt drivende enn departementet har sett for seg, og at dette spesielt vil gjelde i familier der det allerede er høykonflikt/vold. Vi frykter at en slik løsning i større grad kan misbrukes til å utøve kontroll og vold mot en tidligere partner. Vi kan ikke se at dette er tilstrekkelig vurdert, og heller ikke at det er foreslått hvordan en slik situasjon eventuelt skal løses.

I de tilfeller der det avdekkes vold, er delt daglig myndighet en dårlig løsning. Det bør derfor være et unntak fra hovedregelen om at de ikke er delt daglig myndighet når den ene partner utsettes for vold. Tilsvarende må gjelde dersom den ene forelder har liten eller ingen kontakt med barnet. Også i slike tilfeller vil medbestemmelse fra en lite deltagende forelder være konfliktfremmende. Vi savner derfor klarere og

tydeligere kriterier for hva som skal til for å fradømmes daglig myndighet. Ombudet ønsker også klarere og tydeligere kriterier for hva som skal til for å få tilkjent daglig myndighet, for de fedre som ikke er gift/samboende ved barnets fødsel.

Særlig om flytting i høykonfliktsaker uten vold

Ombudet støtter regjeringens forslag om at flytting krever enighet mellom foreldre med delt daglig myndighet. Dette er spørsmålet i mange tilfeller er kilden til konflikten mellom foreldrene, og bidrar til at den eskalerer.

Etter dagens regelverk (der retten til å flytte ligger hos den som har fast bosted), erfarer ombudet at mange saker ender i retten, der begge foreldre har god omsorgsevne, men de kjemper en kamp for å sikre seg mot flytting.

Reglen om daglig myndighet vil trolig gjøre konfliktpotensialet mindre, men det vil allikevel være tilfeller der den egentlige konflikten gjelder flytting, ikke de øvrige beslutninger som ligger under daglig myndighet. Det kan for eksempel være tilfeller der far ikke bodde sammen med mor da barnet ble født (og mor har daglig myndighet alene), men deltar aktivt i barnets liv og har samvær med barnet. Vi mener derfor det må vurderes om flyttespørsmålet kan avgjøres særskilt, uten at far får (eller ønsker) delt daglig myndighet.

Særlig om vold og samvær

Ombudet er også bekymret for vold knyttet til at (i de fleste tilfelle fars) samvær med barnet blir en arena for vold mot mor, for eksempel overlevering av barnet.

Departementet foreslår flere tiltak for å forhindre vold i slike situasjoner, men ombudet vil i tillegg foreslå en regel etter modell fra Danmark: Samvær bortfaller dersom en av partene kommer på krisesenter. Her må hensynet til å beskytte den andre parten mot vold veie tyngre enn retten til samvær.

Mekling, styrking av tiltaksapparatet og evaluering av loven

Barneloven er et viktig verktøy for å hindre vold. Det er imidlertid avgjørende at det apparatet som er rigget for å hindre og håndtere konflikt og vold, har tilstrekkelig kompetanse, ressurser og myndighet.

Meklingsordning

Ombudet er svært positive til departementet skal gjennomgå meklingsordningen for å sikre at denne ivaretar voldsutsatte. Vi vil her fremheve viktigheten av å gjøre

endringer i tråd med anbefalingene fra GREVIO. Ombudet støtter ikke forslaget om å ta informasjon om økonomiske konsekvenser av avtalen ut av formålsbestemmelsen om mekling. Vi mener det er viktig at mekler informerer om dette for å forebygge senere konflikt mellom foreldrene. Kravet om obligatorisk mekling må heves til minimum to timer.

Styrke tiltaksapparatet

Forslåtte tiltakene innen mekling, barnevern, politi og domstolene for å forebygge og hindre vold, og vil fremheve viktigheten av et helhetlig perspektiv på dette. Vår erfaring er at disse etatene ikke er gode nok på samarbeid og samhandling. Det er også viktig at det gis nok ressurser til dette arbeidet.

Evaluerings

Ombudet mener det er behov for en evaluering av hele sakskomplekset om vold i nære relasjoner og samlivsbrudd etter 3 år. Vi mener at departementet også må sette ned en tverrdepartemental arbeidsgruppe som skal følge opp voldsproblematikken i nære relasjoner etter at lovendringen er innført. Ombudet ber også om at departementets fagdirektorat får et oppdrag om å følge opp hvordan de ulike instansene samhandler og fungerer etter at endringene i lovforslaget er iverksatt.

Kjønnsnøytral pater-est

Ombudet mener at pater est-regelen i barneloven § 3 må gjøres kjønnsnøytral. Per i dag er det forskjellsbehandling mellom medmødre og fedre. Fedre får foreldreskap til barnet etter den såkalte pater est-regelen. I kontrast må medmødre oppfylle en rekke tilleggsvilkår. Forskjellsbehandlingen får alvorlige og langvarige konsekvenser for både barnet og foreldrene. Etter ombudets syn er vilkårene som pålegges medmødre til dels vilkårlige, og ikke tilstrekkelig begrunnet. Stortinget bør i denne saken se til Sverige, som i 2022 innførte en kjønnsnøytral pater est-regel. Den svenske lovgivningen anerkjenner at situasjonen for likekjønnede og ulikekjønnede par ikke kan begrunne forskjellbehandling.

Etablering av foreldreskap i tråd med personens juridiske kjønn

Barneloven mangler tilstrekkelig regulering av etablering av foreldreskap for personer som endrer juridisk kjønn. Dette er i dag regulert i Lov om endring av juridisk kjønn, og innebærer at det er «fødselskjønn» som legges til grunn for

foreldreskapet. For eksempel vil en juridisk mann som føder barn, bli betegnet som barnets mor. En konsekvens av manglende sammenheng i regelverket er at Folkeregisteret utleverer informasjon om registrert foreldreskap til offentlige myndigheter og andre som har hjemmel. Fordi det er fødselskjønnet som bestemmer foreldreskapet, fører det til at Folkeregisteret deler opplysninger om endringer i juridisk kjønn.

Det er vesentlig at lovverket bidrar til at opplysninger om kjønnsidentitet ikke kommer på avveie. For å hindre praksiser som nevnt over bør barneloven gjøre det mulig å registrere og/eller konvertere foreldreskapet i henhold til det juridiske kjønn personen har.

Sendt inn 30.04.2025